

JAHONDAGI DEMOGRAFIK MOJAROLAR

Nosirov Sabohiddin

Alfraganus universiteti Xalqaro munosabatlar yo'nalishi 1-bosqich talabasi

Abdullayeva Mohiniso

Alfraganus universiteti Xalqaro munosabatlar yo'nalishi 1-bosqich talabasi

Ilmiy rahbar: Abdurahmonov Xolboy To'xtayevich

Annotasiya: Ushbu maqolada jahondagi demografik mojarolar va ularning sabablari, muammo va yechimlari haqida so'z yuritiladi.

Kalit so'zlar: Energetika, "to'yib ovqat yemaslik", xomashyo Ekologik muammo. Energetik muammo Xomashyo muammosi. Oziq-ovqat muammosi.

Аннотация: В статье рассматриваются демографические конфликты в мире, их причины, проблемы и решения.

Ключевые слова: Энергия, «недоедание», сырье Экологическая проблема. Энергетическая проблема Проблема сырья. Продовольственная проблема

Abstract: This article discusses the demographic conflicts in the world and their causes, problems and solutions.

Keywords: Energy, "undereating", raw materials Ecological problem. Energy problem Raw materials problem. Food problem

KIRISH

XX asrning ikkinchi yarmida insoniyat oldida juda ko'p va murakkab muammolar vujudga keldi, ularning asosiy qismi ta'sir doirasining miqyosi va ahamiyatiga ko'ra global muammolar nomini oldi.

Butun dunyoni qamrab olgan, insoniyatning bugungi kuni va kelajagiga xavf soluvchi, yechimini topishda barcha davlatlar va xalqlarning hamjihatlik bilan birgalikda harakatini talab qiluvchi muammolar global muammolar deb ataladi.

TAHLIL

Global muammolar aholi, iqtisodiy-ijtimoiy taraqqiyot va atrof- muhit o'rtasidagi o'zaro munosabatlar natijasidir. Global muammolar, birinchidan-jami insoniyatga, barcha mamlakatlar xalqlar, ijtimoiy tabaqalar manfaatlari va taqdirlariga ta'sir ko'rsatuvchi; ikkinchidan-iqtisodiy va ijtimoiy sohalarda katta talofatlarga, inqirozlarga sabab bo'luvchi, chuqurlashgan taqdirda esa jahon sivilizatsiyasining mavjudligiga ham xavf soluvchi; uchinchidan- yechimini topishda umumplanetar miqyosidagi hamkorlikni, barcha mamlakatlar va xalqlarning birgalikda harakat qilishini talab qiluvchi muammolar.

Global muammolarning soni taxminan o'ntadan qiriq-elliktagacha boradi. Lekin shularning ichida asosiy, eng muhim integral muammolarning soni o'ntadan oshmaydi.

Ular qiyidagilardan iborat:

Rivojlanayotgan mamlakatlarni qoloqlikdan chiqarish muammosi.

Tinchlik va qurolsizlanish, yani jaxon urushining oldini olish muammosi.

Ekologik muammo.

Energetik muammo.

Xomashyo muammosi.

Oziq-ovqat muammosi.

Dunyo okeanidan foydalanish muammosi.

Koinotdan tinch maqsadlarda foydalanish muammosi.

Rivojlanayotgan mamlakatlarni qoloqlikdan chiqarish global muammolarning eng muhimidir. Mazkur muammoning dolzarbligi dunyo siyosiy xaritasida qoloq mamlakatlar soni va salmog'ining kattaligi va mavqeyining sezilarli holda oshganligi bilan bog'langan.

Hozirgi vaqtda jahonda mavjud barcha mamlakatlarning 30 foizga yaqini qoloq hisoblanadi. Shularning $\frac{3}{4}$ qismi Afrikada, 1 tasi Yevropada, 4 tasi Janubiy Amerikada va 11 tasi Osiyoda joylashgan. Iqtisodiy qoloqlik mazkur mamlakatlarda siyosiy beqarorlik hamda ijtimoiy tengsizlik, irqiy va diniy ziddiyatlarni keltirib chiqarmoqda. Markaziy va Sharqiy Afrikada, Ruanda va Burundi davlatlarida 1994-yillarda yuz bergan etnik mojarolar bir millionjdan ortiq kishilarning hayotiga zomin bo'ldi.

Urush va tinchlik muammosi XX asr ikkinchi yarmining deyarli 40 yili mobaynida haqli ravishda insoniyatning eng muhim muammosi bo'lib kelgan. 80-yillarning ikkinchi yarmi va 90-yillarda dunyo siyosiy xaritasida bo'lib o'tgan chuqur va miqyosli o'zgarishlar G'arb bilan Sharq o'rtasida vujudga kelishi mumkin bo'lgan global yadro urushi xavfni amalda yo'q bo'lishiga sabab bo'ldi. Bunday holat ushbu xavfni tarqatuvchi mamlakatlar Rossiya va AQSH hamda NATO davlatlarida harbiy-siyosiy sohada aniq amaliy tadbirlarni hayotga tatbiq etish bilan bog'langandir.

Hozirgi vaqtda global ekologik tizimning degradatsiyalanishi to'g'risida so'z yuritmoqda. Ushbu jarayonni shartli ravishda uch tarkibiy qisimga: 1) ilmiy asoslanmagan, betartib tarzda tabiatdan foydalanish oqibatida atrof muhitning degradatsiyalanishi; 2) atrof-muhitni inson faoliyati chiqindilari bilan ifloslanishi; 3) atrof muhitni ushbu chiqindilar bilan "zaharlanishi" ga bo'lishi mumkin.

Energetika va xomashyo, oziq-ovqat muammolarining sabablari va hal qilish yo'llari.

Hozirgi vaqtda energetika va xomashyo muammosi iqtisodiyot va ishlab chiqarish bilan bog'liq bo'lgan eng dolzard muammolardan biridir. Mazkur muammolarning kun tartibiga birichi bor chiqishi XX asrning 70-yillarida qayd etildi. 1973-yilda yuz bergan energetika muammosi va uning oqibatlari hozirgi kungacha sezilmoqda. Energetik inqiroz va undan keyingi chuqurlashgan hom ashyo muammosi yoqilg'i va xomashyoga bo'lgan talab va taklif nisbati bilangina belgilanmasdan, balik ularni qazib chiqarish sharoitlari, dastavval kongeologik sharoitlarning murakkablashuvi hamda xomashyo qazib olinayotgan va u birlamchi qayta ishlanayotgan hududlarda ekologik vaziyatning yomonlashuvi bilan ham bog'langandir.

Global oziq-ovqat muammosi insoniyatning eng qadimgi muammolaridan biri hisoblanadi. Ocharchilik qadimgi davrlarda ham, o'rta asrlarda ham, hozirgi vaqtda ham insonlarning boshiga tushgan eng katta kulfatlardan biri bo'lgan. Ocharchilik 2 shaklda namoyon bo'ladi. Birinchi shakilda ocharchilik surunkali davom etadi, uning natijasida odamlarning sog'lig'i yomonlashadi, tinkasi quriydi va harhil kasalliklarga chalinishi ehtimoli kuychayadi. Ocharchilikning bu shakli "to'yib ovqat yemaslik" deb ham ataladi. Ikkinchi shaklida balum bir vaqtda, malum bir hududda qurg'oqchilik yoki boshqa sabablar bilan bog'liq bo'lgan ocharchilik oqibatida millionlab, o'n millionlab insonlar halok bo'ladi.

FAO (xalqaro oziq-ovqat bilan ta'minlash tashkiloti), VOZ (xalqaro sog'liqni saqlash) va boshqa tashkilotlarning ma'lumotiga ko'ra insonning bir kunlik oziq-ovqat normasi 2400-2500 kkal dan past bo'lmasligi lozim. Ba'zi mualliflar ushbu ko'rsatkich 2700-2800 kkal ga teng bo'lishi lozim deb hisoblamoqdalar. Shu bilan birga, maskur ko'rsatkich insonlarning yoshi, jinsi, mehnat faoliyati, kasb-hunari, tabiiy-ijtimoiy sharoitlari bilan aloqador tarzda o'zgarishi mumkin. "Ovqat to'yib yemaslik" holati yuqoridagi norma 1800 kkal dan pastga tushganda sezila boshlaydi, ocharchilik esa ushbu ko'rsatkich 1000 kkal dan kam bo'lganda kuzatiladi.

FAOning ma'lumotlariga ko'ra yerdagi jami aholining 35 foizi to'yib ovqatlanagan, 15 foiza zaruriy miqdordagi kaloriyalarni qabul qilgan, lekin ular oqsilni yetarli miqdorda iste'mol qilmagan. Aholining 20 foizi oqsilga bo'lgan talabi qondirilmagan, 30 surunkasiga ovqatni to'yib yemagan yoki och qolgan. Hozirgi vaqtda ocharchilik 580-650 mln. Kishini qamrab olgan. 1-1,3 mlrd. Kishi esa to'yib ovqat yemayapti. Rivojlanayotgan mamaliakatlarda ocharchilikdan yiligi 13 mln. Dan 18 mln. Gacha kishi o'lmoqda, shularnin $\frac{3}{4}$ qismini bolalar tashkil etmoqda. Hozirgi kiunda ocharchilikka mahkum bo'lan jami aholining 200 mln. Afrikaga, 370 mln. Kishi Janubiy va Janubiy-sharqiy Osiyoga, 70 mln. Janubiy Amerikaga, 30 mln. Kishi Yaqin va O'rta Sharq regionlariga to'g'ri keladi.

Yuqoridagi malumotlar hatto juda katta miqdordagi oziq-ovqat yordam ko'rsatish bilan ham hal etib bo'lmaydi. Buning uchun rivojlanayotgan mamlakatlar iqtisodiy qoloqlikdan chiqarish, iqtisodiy-ijtimoiy taraqqiyotini ta'minlash, qishloq xo'jaligini ko'rsatish zarur.

Demografik muammolar jamiyatning aholi soni, tarkibi va o'sish sur'atlari bilan bog'liq muammolar bo'lib, ular ijtimoiy, iqtisodiy va ekologik muhitga ta'sir qiladi. Ushbu muammolar turli mamlakatlar va hududlarda har xil shakllarda namoyon bo'ladi.

Asosiy demografik muammolar

1. Aholi sonining haddan tashqari ko'payishi

Ba'zi mamlakatlarda aholining tez o'sishi resurslar yetishmovchiligi, ish o'rinlari kamligi va ekologik muammolarni keltirib chiqaradi.

Misol: Hindiston va Nigeriya kabi davlatlarda aholi sonining tez ko'payishi oziq-ovqat va suv ta'minoti muammolariga olib kelmoqda.

2. Aholi sonining kamayishi va qarish jarayoni

Ko'plab rivojlangan davlatlarda tug'ilish darajasi pastligi tufayli aholi soni kamaymoqda.

Aholining qarishi pensiya tizimiga bosim o'tkazadi va yosh ishchi kuchi yetishmovchiligiga sabab bo'ladi.

Misol: Yaponiya, Germaniya va Rossiyada bu jarayon sezilarli darajada namoyon bo'lmoqda.

3. Migratsiya va urbanizatsiya muammolari

Kambag'al davlatlardan rivojlangan davlatlarga ko'chish iqtisodiy va ijtimoiy muammolarni keltirib chiqaradi.

Shahar aholisi sonining tez o'sishi infratuzilma, uy-joy va transport tizimlariga ortiqcha bosim beradi.

Misol: AQSh va Yevropa davlatlariga noqonuniy migratsiya muammosi, Hindiston va Braziliyada urbanizatsiyaning tezlashishi.

4. Gender nomutanosibligi

Ba'zi mamlakatlarda jinslar orasidagi nomutanosiblik, xususan, erkaklar sonining ko'pligi ijtimoiy muammolarni yuzaga keltiradi.

Misol: Xitoy va Hindistonda selektiv abortlar natijasida erkaklar soni ayollarga nisbatan ko'proq.

5. Mehnat resurslarining nomutanosib taqsimlanishi

Ba'zi hududlarda ishchi kuchi ortiqcha bo'lsa, ba'zilar esa yetishmaydi.

Rivojlangan davlatlarda yosh ishchilar yetishmovchiligi iqtisodiyotga salbiy ta'sir qiladi.

Misol: Yevropa Ittifoqida ba'zi davlatlar tashqi ishchi kuchiga bog'liq bo'lib qolgan.

Demografik muammolarni hal qilish yo'llari

Tug'ilish darajasini tartibga solish – Oilalarni rejalashtirish dasturlari orqali aholi o'sishini muvozanatlash.

Ishchi kuchi muvozanatini saqlash – Migratsiya siyosatini yaxshilash va malakali kadrlar tayyorlash.

Shahar infratuzilmasini rivojlantirish – Urbanizatsiya jarayonlarini to'g'ri boshqarish.

Keksaygan aholiga ko'mak berish – Pensiya tizimini isloh qilish va keksa odamlarga mos iqtisodiy sharoit yaratish.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda demografik mojarolar insoniyatning eng katta muammodir. Chunki aholining ko'payishi tabiiy resurslarning haddan tashqari ko'p ishlatilishiga olib keladi. Bu esa ham insoniyat uchun ham tabiat uchun eng katta muammodir.

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1.DUNYODAGI DEMOGRAFIK MUAMMOLAR

<https://newjournal.org/new/article/download/3371/3165/3184>

2.DUNYODAGI DEMOGRAFIK MUAMMOLAR

<https://newjournal.org/new/article/view/3371>

3.Rivojlanayotgan

mamlakatlarda

demografik

siyosat

<https://www.hufocw.org/Download/file/5675>

4. DEMOGRAFIK INQIROZ VA DEMOGRAFIK PORTLASH BOSQICHLARIDAGI
DAVLATLARNI AJRATIB TADQIQ ETISH <https://www.hufocw.org/Download/file/5644>